

BİLİM TARİHİ BAĞLAMINDA 2018 VE 2024 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Burcu KARAMAN

Dr., Bağımsız Araştırmacı, burcukaraman43@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0161-8825

Karaman, Burcu. "Bilim Tarihi Bağlamında 2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Analizi". ulakbilge, 92 (2024): s. 112-119. doi: 10.7816/ulakbilge-12-92-02

ÖZ

Bu çalışma, 2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını bilim tarihi perspektifinden karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Araştırma, her iki programın bilim tarihi kazanımları, kapsamı, derinliği ve öğretim yöntemlerini analiz ederek, program değişikliklerinin bilim tarihi eğitiminin pedagojik stratejilerine etkilerini incelemiştir. Araştırma temel nitel yöntemle yürütülmüş, Millî Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı program dokümanları betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, 2018 programının bilim tarihine daha tarihsel ve betimleyici bir yaklaşımla odaklandığını, 2024 programının ise disiplinler arası ve analitik bir yöntem benimsediğini göstermektedir. 2024 programında sorgulama temelli ve proje tabanlı öğrenme gibi çağdaş öğretim yaklaşımlarının yanı sıra dijital araçların kullanımı da ön plana çıkmıştır. Ayrıca, 2024 programı etik, sürdürülebilirlik ve toplumsal sorumluluk gibi çağdaş temaları içermesiyle bilim tarihi kazanımlarını genişletmiştir. 2018 programı ise bireysel başarıları vurgulayarak öğrencilerde rol model algısını destekleme yönünde katkı sağlamıştır. Çalışmada bilim tarihi kazanımlarının kapsamının genişletilmesi, öğretim materyallerinin zenginleştirilmesi, disiplinler arası entegrasyonun güçlendirilmesi ve öğretmenlerin dijital araçlarla desteklenmesi önerilmiştir. Bu öneriler, bilim tarihi eğitiminin daha etkili ve kapsayıcı bir hale gelmesini sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretimi, bilim tarihi, sosyal bilgiler dersi öğretim programları

Makale Bilgisi:

Geliş: 14 Ocak 2024

Düzeltilme: 9 Nisan 2024

Kabul: 29 Mayıs 2024

Giriş

Bilim tarihi, öğrencilerin sadece geçmişi anlamalarını değil, aynı zamanda bilimsel düşünme becerilerini geliştirmelerini de sağlayan önemli bir eğitim alanıdır. Türkiye’deki Sosyal Bilgiler programları, bu bağlamda hem tarihsel olayları hem de bilimsel gelişmeleri öğretmeyi amaçlayan bir yapıya sahiptir. 2018 ve 2024 yıllarında yayımlanan Sosyal Bilgiler programlarındaki değişiklikler, bilim tarihinin öğretilme biçiminde önemli dönüşümlere işaret etmektedir. Ancak, bu değişikliklerin, bilim tarihinin öğretilmesine olan etkisi ve öğrencilerin bilimsel düşünme yetilerini nasıl şekillendirdiği konusunda çeşitli belirsizlikler bulunmaktadır. Bu belirsizlikler, öğretim programlarının bilim tarihine yaklaşımını ve bu alandaki pedagojik stratejileri daha derinlemesine incelemeyi gerektirmektedir. Özellikle, programlarda yer alan bilim tarihi içeriği ve öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler arasındaki ilişki, eğitim sisteminin bilimsel düşünceye katkısı açısından büyük bir öneme sahiptir.

Bilim tarihi, insanlığın bilimsel faaliyetlerini, bu faaliyetlerin sosyal, kültürel ve teknolojik bağlamda nasıl şekillendiğini ve değiştiğini inceleyen disiplinler arası bir alandır. Bu alan geçmişteki bilimsel başarıların günümüz toplumlarına nasıl yansıdığını anlamamıza olanak sağlar (Güzeloğlu, 2019, s. 94). Tarihi bir perspektiften bakıldığında, bilim tarihi çalışmaları yalnızca geçmişteki başarıları belgelemekle kalmaz, aynı zamanda bu başarıların kültürel ve entelektüel süreçlere etkisini ortaya koyar (Ural, 2019, s. 133)

Bilim tarihinin eğitimdeki rolü, yalnızca bireylerin bilimsel düşünce süreçlerini geliştirmekle sınırlı değildir. Aynı zamanda, bireylerin tarihsel bir perspektif geliştirerek geçmişin başarılarından ilham almasını ve bu başarıları bugünün sorunlarına çözüm üretmek için kullanmasını sağlamaktır. Fuat Sezgin, bu bağlamda bilim tarihine farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Sezgin’e göre, bilim tarihi sadece bir olaylar sıralaması değil, bilimsel düşüncenin kültürel ve entelektüel bağlamda nasıl şekillendiğini anlamamızı sağlayan bir bilinç oluşturma sürecidir. Bu yaklaşım, bilim tarihinin eğitimin bir parçası olarak ele alınması gerektiğini güçlü bir şekilde vurgular (Güzeloğlu, 2019). Bu bağlamda, bilim tarihi eğitimi, öğrencilere yalnızca geçmişteki bilimsel başarıları öğretmekle kalmaz, aynı zamanda bilimsel sürecin sosyal, kültürel ve etik boyutlarını da anlamalarına olanak tanır. Bilim tarihi, öğrencilerin bilimsel düşüncenin dinamik ve gelişen doğasını kavramalarını, bilimin insanlığın sorunlarına nasıl yanıt verebileceğini görmelerini sağlar. Ayrıca, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirerek, geçmişteki bilimsel hatalardan ders çıkarmalarına ve daha bilinçli bireyler olmalarına katkıda bulunur. Bu nedenle, bilim tarihi eğitimi hem bireylerin hem de toplumların gelecekteki bilimsel gelişmelere katkıda bulunmalarını teşvik eden önemli bir araçtır. Böyle önemli bir aracın ders müfredatı ve dolayısıyla ders kitaplarında yer alması önemli görülmektedir.

Türkiye’de bilim tarihinin eğitime entegrasyonu, sosyal bilgiler ve fen bilgisi müfredatları üzerinden sıklıkla incelenmiştir. Özellikle 2005 Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı’nda bilim tarihi, fen okuyazarı bireyler yetiştirmek için bir araç olarak ele alınmış; ancak bu konuların bağlamsal ve süreçsel yönlerinin yeterince vurgulanmadığı görülmüştür (Laçın Şimşek, 2009, s. 130). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda ise bilim tarihi konularına ayrılan alanın daraltılması, bu alandaki eğitimin etkinliğini tartışmaya açmıştır (Özalp, 2023, s. 15). Alan yazın incelendiğinde, bilim tarihinin sosyal bilgiler eğitimine dâhil edilmesi ve bu süreçte müfredat ile ders kitaplarındaki yansımalarına yönelik ulusal ve uluslararası çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar, genellikle geçmişteki bilimsel başarıların eğitimde nasıl kullanıldığını, eğitimcilerin bakış açılarını ve müfredat değişikliklerinin bu süreçlere etkilerini ele almaktadır (Altun, 2023; Kara, 2022; Özalp, 2023). Bilim tarihinin eğitime entegrasyonuna yönelik metodolojik çalışmalara bakıldığında, Tokuş (2018) ortaokul fen bilimleri ders kitaplarındaki bilim tarihi kullanımını değerlendirmiştir. Çalışmada, ders kitaplarının daha çok prosedürel anlayışı benimsediği, ancak kavramsal ve bağlamsal perspektiflerin yeterince ele alınmadığı vurgulanmıştır. Dağtekin (2022) ise, ortaokul ders kitaplarında yer alan bilim tarihi anlatılarını incelemiş ve bu içeriklerin öğrencilerde bilimsel okuyazarlığı geliştirme açısından önemine dikkat çekmiştir. Müfredat çalışmaları açısından değerlendirildiğinde, Özalp (2023), 1998, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler müfredatlarını karşılaştırmıştır. Araştırma, 2005 müfredatının bilimsel anlayışı desteklediğini, ancak 2018 müfredatında kazanımların azaltıldığını ve etkinlik örneklerinin kaldırıldığını göstermiştir. Yukarıda belirtilen çalışmalar bilim tarihi eğitiminin ele alınışına dair önemli veriler sunmakla birlikte, genellikle belirli yıllardaki ders kitapları veya müfredatlar üzerine odaklanmıştır. Ancak, bu çalışmalar arasında güncel müfredat değişikliklerinin, özellikle 2024 Sosyal Bilgiler Müfredatının, bilim tarihi eğitimi açısından nasıl bir değişim getirdiğine dair yeterli bir analiz bulunmamaktadır.

Bu araştırma, 2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programları arasında bilim tarihi konularının ele alınışındaki farklılıkları karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Çalışma, her iki müfredatta bilim tarihi konularının kapsamını, derinliğini ve bu konuların öğrencilere kazandırılmasındaki yaklaşımları analiz ederek, program değişikliklerinin bilim tarihi eğitiminin etkinliğine olan etkilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu analiz, sosyal bilgiler derslerinde bilim tarihi konularının daha etkili bir şekilde işlenmesi için somut öneriler sunarak,

bilim tarihi eğitiminin öğrencilerin tarihsel ve bilimsel okuryazarlığını geliştirmedeki rolüne ışık tutacaktır. Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde sosyal bilgiler öğretim programlarında şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Bilim tarihi ile ilgili kazanımların sınıf düzeyinde karşılaştırılması nasıldır?
- Bilim tarihi konularını içeren öğrenme alanları ve kazanım/öğrenme çıktıları hangileridir?
- Bilim tarihi ile ilgili kazanımların karşılaştırılması nasıldır?
- Programda yer alan öğretim yöntem ve tekniklerin karşılaştırılması nasıldır?
- Bilim tarihi perspektifiyle 2018 ve 2024 sosyal bilgiler öğretim programlarının genel yaklaşımları nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada, temel nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemlerle veri toplanan; algıların ve olayların doğal bağlamlarında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ele alındığı bir süreci ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Temel nitel araştırma, eğitim alanında sıkça kullanılan bir yaklaşımdır; etkili uygulamaları, stratejileri ve teknikleri ortaya koyma imkânı sunmaktadır. Aynı zamanda, eğitim sistemindeki yönetici ve öğretmenlerin uygulamalarını analiz etmek için de önemli bir fırsat sağlamaktadır (Merriam, 2009). Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Doküman inceleme, incelenen olgu ya da olgular hakkında bilgi sağlayan yazılı materyallerin analiz edilmesini içermektedir. Doküman inceleme, bağımsız bir araştırma yöntemi olarak kullanılabilir gibi, diğer nitel yöntemlere destekleyici bilgi sağlamak amacıyla da tercih edilebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırma kapsamında, ilkökul ve ortaokul düzeyindeki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2018) ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2024) incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında, ilkökul ve ortaokul düzeyindeki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2018) ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2024) MEB'in resmî web sitesi üzerinden erişilmiştir. Bu araştırmada, verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem kapsamında elde edilen veriler, önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Betimsel analiz, verileri düzenli ve anlamlandırılmış bir biçimde okuyucuya sunmayı amaçlar. Bu doğrultuda, veriler önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir; ardından bu betimlemeler açıklanarak yorumlanır. Yorumlama sürecinde neden-sonuç ilişkileri incelenir ve elde edilen verilerden sonuçlar çıkarılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler Öğretim Programları bilim tarihi açısından analiz edilmiş ve elde edilen veriler tablo hâline getirilmiştir. Daha sonra, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bilim insanları ile bilim tarihi bağlamında değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Bulgular

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler derslerinde bilim tarihi konularının ele alınış biçimi, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sınıf düzeylerine göre analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Bilim tarihi ile ilgili kazanımların sınıf düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Bilim Tarihi ile ilgili Kazanımların Sınıf Düzeyinde Karşılaştırılması

Sınıf	2018 Kazanım Sayısı	2024 Öğrenme Çıktıları
4. sınıf	2	1
5. sınıf	3	2
6. sınıf	1	2
7. sınıf	3	1
Toplam	9	6

Tablo 1 incelendiğinde 2018 programında 9 kazanımın, 2024 programında ise 6 öğrenme çıktısının yer aldığı görülmektedir. 2018 programında toplam 9 kazanıma yer verilirken 2024 programında bu sayının 6 olduğu görülmektedir. Bilim tarihi konularını içeren kazanım-öğrenme çıktıları il öğrenme alanlarının karşılaştırılması Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Bilim tarihi konuları içeren kazanım-öğrenme çıktıları ve öğrenme alanları karşılaştırılması

Öğrenme Alanları	2018 Programı	Öğrenme Alanları	2024 Programı
Bilim, Teknoloji ve Toplum	<p>SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır. Teknolojinin hayatımızda ve çevremizde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerine dikkat çekilir.</p> <p>SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.</p> <p>SB.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler. Bilimsel düşünmenin önemine vurgu yapılır.</p> <p>SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.</p> <p>SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.</p> <p>SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkıları tartışılır.</p> <p>SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.</p>	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	<p>SB.4.6.2. Bilim insanlarının çocukluk hayatı ile kendi yaşamı arasında bağlantı kurabilme</p> <p>SB.5.3.3. Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkıları karşılaştırılabilir</p> <p>SB.5.6.1. Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışılabilir</p> <p>SB.6.6.1. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin kültürel etkileşimdeki rolünü yapılandırılabilir</p> <p>SB.7.6.1. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki toplum hayatına etkilerine ilişkin öngörülebilir bulunabilir</p>
Kültür ve Miras	<p>SB.5.2.1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkıları fark eder.</p>	Ortak Mirasımız	<p>SB.6.3.2. VII-XIII. yüzyıllar arasında İslam medeniyetinin eğitim, bilim, hukuk, kültür, sanat ve mimari alanlarında insanlığın ortak mirasına katkılarına dair akıl yürütülebilir</p>
Küresel Bağlantılar	<p>5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.</p>		

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında, 4.4.2. ve 4.4.3. kazanımlarının bilim tarihi ve bilim insanlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kazanımlar çerçevesinde, öğrencilerden teknolojik ürünlerin tarih boyunca geçirdiği değişim ve gelişimi geçmişten günümüze karşılaştırmaları, ayrıca bu ürünlerin ortaya çıkmasına katkı sağlayan bilim insanları hakkında bilgi edinmeleri beklenmektedir. 5.4.4. kazanım doğrudan bilim insanlarıyla ilişkilendirilmiş olup, öğrencilerden teknolojinin gelişimine katkı sağlayan bilim insanlarının özelliklerini kavramaları amaçlanmıştır. Buna ek olarak, 6.4.2. kazanım bilim tarihiyle ilişkilendirilmiş ve öğrencilerden bilim ve teknolojinin gelecekteki yaşam üzerindeki potansiyel etkilerini analiz ederek bu konuda fikirler sunmaları istenmiştir. Son olarak, 5.2.1. kazanım bilim tarihiyle ilişkilendirilmiş olup, öğrencilerden söz konusu uygarlıkların insanlık tarihine olan katkıları öğrenmeleri beklenmektedir. 7.4.1. kazanımın açıklamasında, "Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur" (MEB, 2018) ifadesine yer verilmiştir. Bu kazanım, öğrencilerin yazının icadından başlayarak gelişimine katkı sağlayan uygarlıkları tanımalarını, ayrıca yazının gelişim süreciyle birlikte depolama, yaygınlaştırma ve aktarma tekniklerini öğrenmelerini hedeflemektedir. 7.4.2. kazanımın açıklamasında, "Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu yapılır. El-Harezmi, Farabi, İbn-i Sina, el-Cezeri, İbn-i Haldun, Ali Kuşçu, el-Hazini, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir" (MEB, 2018) ifadesi yer almaktadır. Bu kazanım, öğrencilerin Orta Çağ'da bilim ve teknolojinin gelişimine katkıda bulunan Türk-İslam bilim insanları ve onların çalışmalarını tanımalarını amaçlamaktadır. 7.4.3. kazanımın açıklaması ise şu şekildedir: "Matbaanın icadı, Dünya'nın yuvarlak olduğunun bilimsel olarak ispat edilmesi, kütle çekim kanununun keşfedilmesi, buhar makinesinin icadı vb. gelişmeler ile bunların etkileri ele alınır" (MEB, 2018). Bu kazanım çerçevesinde, XV. ve XX. yüzyıllar arasında yaşanan ve açıklamada vurgulanan bilimsel ve teknolojik gelişmelerin, günümüz bilimsel birikimine

olan katkılarının öğrenciler tarafından analiz edilmesi beklenmektedir.

2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde, 4.6.2 öğrenme çıktılarının açıklamasında "a) *Bilim insanların çalışmalarını kanıtlara dayalı olarak inceler. b) Bilim insanların çocukluk dönemi koşullarını fark eder. c) Bilim insanların çocukluk dönemi koşulları ile günümüz koşullarını karşılaştırır. ç) Bilim insanların çocukluklarını dönemin koşulları içerisinde açıklar.*" (MEB, 2024) ifadesine yer verilmiştir. Bu kazanım, bilim tarihi açısından önemli bir bağlam sunar çünkü bilim insanların yaşam koşullarını anlamak, bilimsel gelişmelerin tarihsel, toplumsal ve kültürel etkilerini kavramayı sağlar. 5.3.3. öğrenme çıktıların açıklamasında "a) *Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkıları belirler. b) Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarının benzerliklerini listeler. c) Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarının farklılıklarını listeler.*" (MEB, 2024) ifadesine yer verilmiştir. Bu öğrenme çıktıları çerçevesinde Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin dünya kültür ve bilim tarihine katkılarını analiz ederek, öğrencilerin ortak miras kavramını anlamalarını sağlamaktır. Öğrenciler, bu medeniyetlerin bilimsel, teknolojik ve kültürel katkılarını karşılaştırarak, tarih boyunca bilgi ve uygarlık birikiminin sürekliliğini ve çeşitliliğini fark eder. 5.6.1'in açıklamasında "a) *Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkileri hakkında gerekçeler sunar. b) Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkileri üzerindeki tartışmalarda tutarsızlıkları tespit eder. c) Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerine yönelik görüşleri çürütür veya kabul eder.*" (MEB, 2024) ifadesine yer verilmiştir. 6.6.1. "a) *Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin kültürel etkileşimdeki rolüne yönelik nedensel ilişkileri ortaya koyar. b) Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin kültürel etkileşimdeki rolüne ilişkin anlamlı bir bütün ortaya koyar.*" 7.6.1 "a) *Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin günümüzdeki toplumsal hayata etkilerine ilişkin kanıt, gözlem ve deneyimleri ilişkilendirir. b) Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal hayata etkilerine ilişkin kanıt, gözlem ve deneyimleri ilişkilendirerek geleceğe yönelik çıkarımda bulunur.*" ifadesine yer verilmiştir. Her iki kazanım da öğrencilerin bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal hayata etkilerini analiz etmelerini ve bu etkilerin tarihsel, güncel ve gelecekteki yansımalarını anlamalarını amaçlamaktadır. İlgili programlarda yer alan bilim tarihi ile ilgili kazanımların detaylı karşılaştırılması Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Bilim tarihi ile ilgili kazanımların karşılaştırılması

Kategori	2018 Programı	2024 Programı
Bilim insanların katkıları	Bilim insanların yaşam hikayelerini ve dönemin koşullarını anlamayı vurgularken daha tarihsel bir perspektif sunmaktadır.	Bilim insanların başarılarının toplumsal ve teknolojik bağlamlarını analiz ederek, bireysel başarıyı sistematik bir çerçeveye oturtmaktadır.
Bilim ve Toplum İlişkisi	Toplumsal etkileri tarihsel bir bağlamda değerlendirirken iletişim teknolojilerinin kültürel etkileşim üzerindeki rolünü ön plana çıkarır.	Teknolojik değişimlerin gelecekteki toplumsal yansımalarını vurgulayarak analitik bir perspektif sunar. Toplumsal etkiler dijitalleşme ve sürdürülebilirlik bağlamında analiz edilir.
Bilim ve Felsefe İlişkisi	Türk-İslam medeniyetine vurgu yaparak geçmişin bilimsel ve felsefi birikimlerini değerlendirir.	Daha geniş bir çerçevede bilim ile felsefenin karşılıklı ilişkisini analiz ederek tarihsel sürekliliği ve disiplinler arası etkileşimi vurgular.
Modern Bilim ve Teknoloji	Teknolojik dönüşüm süreçlerinin tarihsel bağlamda değerlendirilmesini destekler.	Geçmişteki bilimsel ilerlemelerin yalnızca teknolojik değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamda da nasıl etkiler yarattığını anlamayı destekler.

Programında 2018 ve 2024 programları, bilim tarihi açısından benzer temaları ele alsa da yaklaşım biçimleri farklılık göstermektedir. Bilim tarihi 2018 Programında daha tarihsel ve betimleyici bir yaklaşım benimsemiş, geçmişin bilimsel başarılarını anlamaya odaklanmıştır. 2024 Programı analitik ve disiplinler arası bir perspektif sunarak, bilim tarihi ve teknolojik gelişmeleri geleceğe yönelik çıkarımlarla ilişkilendirmiştir. Bu değerlendirme, her iki programın güçlü yönlerini ve bilim tarihi açısından sundukları farklı perspektifleri ortaya koymaktadır. 2018 programı, bilim tarihini daha çok geçmiş olaylara ve bireysel hikayelere odaklanarak tarihsel bir perspektifte sunarken, 2024 programı daha analitik ve disiplinler arası bir yaklaşım sergilemektedir. Özellikle "Bilim ve Toplum İlişkisi" ve "Modern Bilim ve Teknoloji" kategorilerinde, 2024 programı, dijitalleşme, sürdürülebilirlik ve toplumsal bağlam gibi çağdaş konuları vurgulayarak daha geniş bir çerçeve çizmektedir. "Bilim ve Felsefe İlişkisi" kategorisinde ise, 2024 programı,

bilim ve felsefenin karşılıklı etkileşimini tarihsel süreklilik bağlamında ele alarak öğrencilere daha kapsamlı bir anlayış sunmayı hedeflemektedir. Genel olarak, 2024 programı, bilim tarihi kazanımlarını güncel teknolojik ve toplumsal sorunlarla ilişkilendirirken, 2018 programı daha çok geçmişe dayalı, betimleyici bir yaklaşıma sahiptir. Bu durum, 2024 programının geleceğe yönelik çıkarımlar yapmayı ve analitik düşünme becerilerini ön plana çıkardığını göstermektedir.

Tablo 4. Öğretim yöntem ve tekniklerin karşılaştırılması

Program	Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Bilim Tarihi Uygulamaları
2018	-	-
2024	Proje tabanlı öğrenme, grup çalışması, işbirlikçi öğrenme, sorgulama temelli öğrenme, eğitsel oyun, beyin fırtınası tekniği, ayrılıp birleşme tekniği, beyin fırtınası, zihin haritası, çember tartışma tekniği, balık kılıcı	Bilim insanları hakkında bilgi toplama, analiz etme, sanal pano, karikatür hazırlama, sanal müze uygulamaları, dijital hikâye oluşturma

2018 programında ilgili kazanımların hangi kazanım ve yöntemler kullanılarak ne tür uygulamalar yapılacağına dair detaylı bilgi bulunmamaktadır. Ancak 2024 programı öğrenme-öğretme uygulamaları bağlamında detaylı bir veri sunmaktadır. Örneğin 2024 öğretim programında yer alan "SB.6.3.2. VII-XIII. yüzyıllar arasında İslam medeniyetinin eğitim, bilim, hukuk, kültür, sanat ve mimari alanlarında insanlığın ortak mirasına katkılarının dair akıl yürütebilme" (MEB, 2024) öğrenme çıktı ve süreçlerinin öğrenme-öğretme uygulamalarına detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Bu öğrenme çıktısı "*Ayrılıp birleşme tekniği ile sınıf gruplara ayrılır. İslam medeniyetinin insanlığın ortak mirasına katkılarını; eğitim, bilim, hukuk, kültür, sanat ve mimari konu alanları olacak şekilde grup üyeleri tarafından paylaşılır. .... Grup sözcükleri tarafından İslam medeniyetinin insanlığın ortak mirasına yaptığı katkılar; eğitim, bilim, hukuk, kültür, sanat ve mimari alanları ile ilişkilendirilerek açıklanır. Sunum süreçleri gözlem formu, kontrol listeleri veya derecelendirme ölçeği ile takip edilebilir.*" (MEB, 2024) şeklinde bilim tarihi konularının uygulanmasına da detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Konuyla ilgili olan tüm öğrenme çıktılarının uygulamaları programda yer almaktadır. 2024 programı, öğretim yöntemlerini daha interaktif ve öğrenci merkezli hale getirmiştir. Dijital araçların kullanımı, öğrencilerin bilim tarihi temalarına daha aktif katılımını sağlamaktadır. Sorgulama temelli öğrenme ve proje tabanlı öğrenme, bilim tarihi konularını günlük hayatta anlamlandırmaya yardımcı olmaktadır.

Tablo 5. Bilim Tarihi Perspektifiyle Programların Genel Yaklaşımları

Program	Bilim Tarihi Yaklaşımı
2018	Bilim tarihine tarihsel ve betimleyici bir çerçevede yaklaşır. Antik uygarlıklardan modern dönemlere kadar bilimsel gelişmeler kronolojik bir dizinle sunulur. Bilimsel bilgi, daha çok bireysel başarılar ve tarihsel bağlam üzerinden ele alınır. Öğrencilere geçmişteki bilimsel başarıları öğrenmeleri için temel bir bilgi aktarımı yapılır.
2024	Bilim tarihine disiplinlerarası ve analitik bir perspektifle yaklaşır. Bilimsel gelişmeleri sadece tarihsel bir süreç olarak değil, toplumsal, ekonomik ve kültürel etkiler bağlamında değerlendirir. Modern bilim-teknoloji-toplum ilişkisini, sürdürülebilirlik ve etik boyutlarıyla ele alır. Öğrencilere eleştirel düşünme ve geleceğe yönelik çıkarımlar yapma becerisi kazandırmayı hedefler.

2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Bilim Tarihi Perspektifiyle Analiz edildiğinde 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, bilim tarihiyle doğrudan ilişkilendirilebilecek kazanımlar, temel olarak tarihsel olayları kronolojik sırayla anlamayı, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal etkilerini sorgulamayı hedeflediği söylenebilir. Program, geçmiş ve günümüz bilimsel başarıları arasında bağlantı kurmayı vurgulamaktadır. Ancak bilim tarihi bağımsız bir başlık olarak ele alınmamış, tarihsel süreçlerin doğal bir parçası olarak aktarılmıştır.

2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 2024 programı, Türkiye Yüzyılı Maarif Model'ine uygun olarak disiplinler arası bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Bilim tarihi, teknoloji ve sosyal bilimler teması altında ele alınmış, daha sistematik ve detaylı bir yapı sunulmuştur. Ayrıca Teknoloji ve bilimsel gelişmelerin toplumsal etkileri detaylı şekilde işlenmiş, bu süreçlerin etik ve çevresel boyutları da programa dahil edilmiştir.

Sonuç

2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları arasında bilim tarihi kazanımları açısından belirgin farklılıklar bulunmaktadır. 2018 programı bireysel bilim insanlarının başarılarına ve tarihsel bağlama

odaklanırken, 2024 programı disiplinler arası ve analitik bir yaklaşımı benimsemiştir. Kara'nın (2022) çalışmasında da belirtildiği gibi, 2018 programı Türk ve İslam bilim insanlarını vurgularken, bireysel hikâyelere dayalı yaklaşımıyla öğrencilere rol model sunmayı amaçlamıştır. Buna karşın, 2024 programı, Dağtekin'in (2022) bulgularıyla örtüşerek, bilim tarihini toplumsal ve teknolojik bağlamda ele alarak daha geniş bir analiz sunmaktadır. Bu, disiplinler arası yaklaşımın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirme potansiyelini olumlu yönde etkileyeceğine yönelik düşünce geliştirmektedir.

2024 programı, öğretim yöntemleri ve teknikleri açısından, sorgulama temelli ve proje tabanlı öğrenme gibi modern pedagojik yaklaşımları ön plana çıkarmaktadır. Tokuş'un (2018) çalışması, bilim tarihi kullanımının kavramsal ve bağlamsal boyutlarda eksik olduğunu vurgularken, 2024 programının bu eksiklikleri gidermeye yönelik yöntemleri desteklediğini göstermektedir. Ayrıca, İçin'in (2024) bulgularına göre, prosedürel anlayışın geliştirilmesi için dijital araçlar ve proje tabanlı tekniklerin entegrasyonu büyük bir önem taşımaktadır. Bu yöntemler, öğrencilerin aktif katılımını artırmakta ve bilim tarihi temasını somutlaştırmaktadır.

2024 programında bilim tarihinin etik ve sürdürülebilirlik gibi çağdaş temalarla ilişkilendirilmesi, öğrencilerin tarihsel süreçleri günümüz sorunlarına çözüm üretme bağlamında değerlendirmelerini sağlamaktadır. Özalp'ın (2023) bulgularına göre, 2018 programında kazanımların azaltılması ve etkinliklerin kaldırılması, bilim tarihi eğitiminin etkisini sınırlamıştır. Buna karşın, 2024 programındaki çağdaş temalar, bilimin etik ve toplumsal sorumluluk boyutlarına dikkat çekerek daha kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır. Bu durum, Aymak'ın (2023) bilimsel okuryazarlık ve bilim tarihi tutumları üzerine yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla da uyumludur, çünkü etik boyutların vurgulanması, bilimsel okuryazarlığın artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

2024 programında, öğrenme-öğretme uygulamaları bölümünde kadın bilim insanlarına (Afet İnan ve Ufuk Esin) yer vererek, bilim tarihine yönelik daha kapsayıcı bir bakış açısı geliştirmektedir. Buna karşın, 2018 programında yalnızca erkek bilim insanlarının (El-Harezmi, Farabi, İbn-i Sina, el-Cezeri, İbn-i Haldun, Ali Kuşçu, el-Hazini, Piri Reis ve Kâtip Çelebi) çalışmaları vurgulanmıştır. Karaçam vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin zihinlerinde bilimin erkekler tarafından yapılan bir uğraş olduğu fikrini güçlendirebileceği sonucuna varılmıştır. 2024 programı, bu eksikliği gidermek için kadın bilim insanlarının çalışmalarına daha fazla vurgu yapmaktadır. Bu, öğrencilerde çeşitliliğe ve kapsayıcılığa yönelik farkındalık geliştirme açısından önemlidir.

2024 programındaki dijital araçların ve interaktif yöntemlerin kullanımı, bilim tarihi eğitiminde öğrenci merkezli bir yaklaşımı güçlendirmektedir. Altun'un (2023) araştırması, dijital araçların bilim tarihi konularını daha erişilebilir ve ilgi çekici hale getirdiğini göstermektedir. 2024 programındaki bu yöntemler, öğrencilerin bilim tarihi temalarını günlük yaşamla ilişkilendirmelerine olanak tanıyarak, bilimsel okuryazarlık becerilerini artıracakı düşünülmektedir. Bu tartışmalar, 2024 programının modern eğitsel gerekliliklere uyum sağladığını ve bilim tarihi eğitimine daha geniş bir perspektif sunduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre program geliştiriciler için şu önerilerde bulunulabilir: Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının bilim tarihi kazanımlarını daha etkin hale getirmek ve öğrencilerde bilimsel düşüncüyü derinleştirmek amacıyla daha fazla Türk-İslam bilginlerine yer verilebilir. Geçmişten kopmadan modern dönemlerdeki Türk bilim insanlarına daha fazla yer verilmelidir. 21. yüzyılda önemli bilimsel çalışmalara imza atan Türk bilim insanlarının (Aziz Sancar) programda yer alması, güncellik ve çağdaş bilim ve düşünce alanlarına dikkat çekebilir. Ayrıca, kadın bilim insanlarına daha fazla yer vererek, öğrencilerde bilim ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık oluşturmayı hedeflenmelidir. Ayrıca bilim tarihi kazanımlarının kapsamının genişletilmesi, öğretim materyallerinin zenginleştirilmesi, disiplinler arası entegrasyonun güçlendirilmesi ve öğretmenlerin dijital araçlarla desteklenmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Altun, E. Ş. (2023). *Bilim tarihi öğretiminin sosyal bilgiler ve diğer ders kitaplarındaki yörüngesine dair bir inceleme* (Yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Aymak, Ö. (2023). *Sınıf öğretmenlerinin bilimsel okuryazarlık düzeyleri ve bilim tarihine yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Dağtekin, B. (2022). *Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarının bilim tarihi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Güzeloğlu, T. (2019). Fuat Sezgin'in bilim ve bilim tarihi anlayışı. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı), 94-100. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.597922>
- İçin, G. D. (2024). *Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarında kullanılan bilim tarihi hikâyelerinin niteliksel incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.

- Kara, Ö. (2022). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan bilim insanlarının bilim tarihi açısından değerlendirilmesi* (Yüksel lisans tezi). Giresun Üniversitesi.
- Karaçam, S., Aydın, F. & Digilli, A. (2014). Fen ders kitaplarında sunulan bilim insanlarının basmakalıp bilim insanı imajı açısından değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 606-627.
- Laçın Şimşek, C. (2009). How much and how science and technology curriculums and textbooks benefit from history of science? *Elementary Education Online*, 8(1), 129-145.
- Özalp, S. (2023). *Sosyal bilgiler öğretiminde bilim tarihi konularının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Tokuş, K. (2018). *Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarının bilim tarihi kullanımı açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi.
- Ural, Ş. (2019). Bilim tarihi, kültürel zaman ve Fuat Sezgin. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı), 133-139. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.472857>

COMPARATIVE ANALYSIS OF 2018 AND 2024 SOCIAL STUDIES CURRICULA IN THE CONTEXT OF HISTORY OF SCIENCE

Burcu Karaman

ABSTRACT

This study aims to compare the 2018 and 2024 Social Studies Curricula from a history of science perspective. By analyzing the history of science outcomes, scope, depth and teaching methods of both curricula, the study examined the effects of the curriculum changes on the pedagogical strategies of history of science education. The research was conducted using a qualitative methodology and the curriculum documents published by the Ministry of National Education were evaluated through descriptive analysis. The findings show that the 2018 program focuses on the history of science with a more historical and descriptive approach, while the 2024 program adopts an interdisciplinary and analytical method. In the 2024 program, the use of contemporary teaching approaches such as inquiry-based and project-based learning as well as the use of digital tools came to the fore. In addition, the 2024 program expanded the history of science outcomes by including contemporary themes such as ethics, sustainability and social responsibility. The 2018 program, on the other hand, contributed to supporting the perception of role models in students by emphasizing individual achievements. In the study, it was suggested that the scope of history of science outcomes should be expanded, teaching materials should be enriched, interdisciplinary integration should be strengthened, and teachers should be supported with digital tools. These recommendations aim to make history of science education more effective and inclusive.

Keywords: Social studies teaching, history of science, social studies curriculum